

Georg Friedrich Händel 1685-1759

DOOR

JAC. BONSET

HÄNDEL werd den 23sten Februari 1685 te Halle geboren en was de zoon van een barbier (toen ook tevens heelmeeester) die zich later den titel van Keurvorstelijk Brandenburgschen kamerdienaar wist te verwerven. Georg was het eerste kind uit het tweede huwelijk.

De vader, die bij de geboorte van zijn zoon 63 jaar oud was, wilde Georg later gaarne als rechtsgeleerde zien schitteren, waarom hij hem alle muzikale studiën verbood. Echter de energie, die later den meester eigen was, vertoonde zich reeds toen. De knaap wist zich door bemiddeling van vrienden zijns vaders een clavichord te verschaffen, waarop hij zich 's avonds en 's nachts, als allen slieden, op een zolderkamertje oefende.

Op een reis naar Weissenfels legde de achtjarige knaap aan het hof bij den Hertog van Saksen—Weissenfels zulke groote muzikale talenten aan den dag, dat de Hertog den vader wist te bewegen, het kind te doen onderrichten door den organist Zachau. Nauwelijks tien jaren oud componeerde Händel reeds zes driestemmige sonaten voor 2 hobo's en bas. Later bezocht hij de universiteit te Halle, om in de rechten te studeeren, en werd hij tegelijkertijd tot slot- en domorganist aangesteld.

In 1703 gaf hij de rechtsstudie op en nam hij het besluit zich geheel aan de toonkunst te wijden. Hij reisde naar Hamburg en nam daar de betrekking van 2den violist in de kapel van de destijds bloeiende eerste Duitsche opera aan.

Hij maakte kennis met den veelzijdig begaafden Joh. Mattheson, met wien hij een reis naar Lübeck ondernam om er den beroemden organist Buxtehude te leeren kennen en naar diens betrekking mede te dingen. Hunne candidatuur stuitte af op den vrij zonderlingen eisch van dien tijd om de oudste dochter van den organist te huwen. (Buxtehude had zich ook met de dochter van zijn voorganger in den echt moeten begeven!)

Hoewel Händel veel van Mattheson's raadgevingen had geprofiteerd, liep de kennismaking toch ongunstig af, want toen Händel zich eens wilde laten gelden, wekte dit zoo hevig de woede van Mattheson, dat een duel er 't gevolg van was. Dat kwam zoo: Mattheson, die eveneens als Händel kapelmeester aan de opera was, moest een rol in een door hem gecomponeerde opera vervullen: het orkest werd door Händel geleid. Mattheson, die grenzenloos ijdel en jaloesch was, wilde zelf het derde bedrijf van zijn opera dirigeren, maar Händel wilde zijn plaats zoo maar niet aan hem afstaan en kreeg twist met zijn vriend. Na afloop der voorstelling gingen zij op de Ganzenmarkt duellieren hetgeen voor Händel noodlottig had kunnen afloopen als de punt van Mattheson's degen niet op een grooten metalen knoop van zijn rok ware gestuit. Zij hebben zich echter dadelijk weer verzoend, en de vrienden gingen arm in arm huiswaarts.

In 1705 bracht Händel zijn eerste opera „Almira" met succes voor het voetlicht, waarna spoedig de opera „Nero" volgde. Nadat deze werken hem reeds een naam bezorgd hadden, trok hij in 1706 naar Italië en vertoefde hij tot verdere voltooiing zijner studie in 't bijzonder te Florence, Venetië, Rome en Napels, waar hij bevriend raakte met de beide Scarlatti's, Corelli en Lotti, die een grooten invloed op de vorming van zijn geest hebben uitgeoefend. In de Suites van Händel is dit duidelijk aan te wijzen.

In het orgelspel kon niemand hem evenaren, behalve Joh. Seb. Bach. Zijn improviseeren was bewonderingswaardig en in het snel componeren van nieuwe werken versloeg hij alle meesters van zijn tijd. De opera „Rinaldi" voltooide hij bijvoorbeeld in veertien dagen.

Na een kort bezoek aan zijn familie te Halle, reisde Händel in 1710 naar Londen waar hij schitterend werd ontvangen en waar de reeds genoemde opera „Rinaldi" met buitengewoon succes werd opgevoerd.

In 1711 zien wij Händel als hof-kapelmeester te Hannover. In 1712 keert hij weer naar Londen terug. Ter herdenking van den vrede van Utrecht schreef Händel in 1713 het Te Deum, dat zóódanig de gunst

van Koningin Anna van Engeland verwierf, dat zij den componist een jaargeld van 200 pond sterling schonk. Dit mishagde den keurvorst in hooge mate, waardoor zijn kansen op den Engelschen troon, waarop hij had gehoopt, verminderden.

Vrienden wisten te bewerken, dat bij een door den koning gegeven feest, een door Händel gecomponeerde muziek zou worden ten gehore gebracht. Die muziek trof den vorst (nu George I) zoo zeer door hare schoonheid, dat hij spoedig zijn wrok vergat en den bejaafden componist weer in genade aannam. Hij verdubbelde nu het jaargeld en nam hem in 1716 mede naar Duitschland, maar dit verblijf was van korten duur, want opnieuw ging Händel weer naar Engeland en trad in dienst bij den Hertog van Chandos.

Onderwijl was de adel samengekomen om met vreemde krachten een opera-academie op te richten, aan het hoofd waarvan Händel geplaatst werd. Voor deze onderneming, waaraan de voortreffelijkste Italiaansche zangers medewerkten, schreef hij een groot aantal opera's. In 1728 kon Händel's opera het niet langer houden. Nog tweemaal beproefde Händel het met een nieuwe onderneming, maar het geluk was hem niet ter wille; hij geraakte in groote moeilijkheden, verloor zijn geheele vermogen, en zijn gezondheid werd zóó aangetast, dat hij genezing in de baden van Aken moest zoeken.

De kuur gaf hem zijn gezondheid terug.

Met onverzettelijke energie zette hij zich weer aan 't werk. Van de opera wilde hij niets meer weten en vond eindelijk den vorm waarin zijn genie triomfeeren zou. Hij wijdde zich nu geheel aan het oratorium.

Zijn hoofdwerken zijn: „Israël in Egypte", „Messias", „Samson", „Josua", „Judas Macabäus". Aanvankelijk wist men deze werken niet op waarde te schatten. Zoo verhaalt men, dat bij de tweede uitvoering van „Der Messias" slechts de koning en zijn omgeving aanwezig waren, wat Händel deed zeggen: „Des te beter zal het klinken".

Hoe anders is het thans! Heden beheerscht Händel de muzikale wereld, en in 't bijzonder is het Engeland dat hem de grootste vereering ten deel doet vallen. Zoo werden bijv. in 1859 ter viering van zijn honderd-jarigen sterfdag, drie achtereenvolgende dagen de Oratoria „Messias", „Israël in Egypte" en het Dettinger Te Deum in het Kristallenpaleis te Londen voor 26000 toehoorders uitgevoerd. Hierbij werkten 2700 zangers, 242 violisten, 120 violoncellisten en bassisten, 100 blazers mede, benevens een groot orgel waarvan de balgen door een stoommachine werden bewogen.

Zijn hoofdwerk is en blijft „der Messias", die op den 13en April 1742 voor het eerst werd uitgevoerd. Het werk bestaat uit drie deelen. Het eerste behandelt de geboorte van Christus en Zijn werken op aarde; het tweede schildert Zijn lijden, Zijn opstanding en de verbreiding Zijner leer; het derde eindelijk spreekt over het laatste oordeel. Onovertroffen is het slotkoor van het tweede deel, het beroemde „Halleluja". Händel voltooide dit grootsche werk in slechts 24 dagen. In de koren legde hij het zwaartepunt: ze zijn schitterend: karakteristiek en bezielend in hun dramatiek; hunne motieven geven den indruk als uit steen gehouwen te zijn, zoo duidelijk en sprekend stellen zij de toestanden in het licht. Zooals men van zeker schilder verhaalt, dat hij door een penseelstreek een lachend kind in een weened veranderde, met dezelfde onbepaalde zekerheid teekent Händel door weinige tonen de handeling.

Zijn laatste werk „Jephta" componeerde hij in 1751. Gedurende den tijd dat hij daaraan arbeide, begonnen zich reeds sporen van blindheid te openbaren; maar toch heeft Händel in alle concerten, waar een oratorium van zijn hand werd uitgevoerd, tot het eind van zijn leven, zelf de begeleidende orgelpartij gespeeld; het laatst nog, acht dagen voor zijn dood. Den 13en April 1759, op Goeden Vrijdag,

(Zie vervolg op pag. 268.)

Georg Friedrich Händel

De Windhandel van de 17de en 18de Eeuw

Waardige nazaten van dobbelende Germanen.

ZOOWEL de 17de als de 18de eeuw kent twee tijdperken, waarin de windhandel bloeide: ongeveer 1637 de tulpenhandel, in 1720 de windcompagnieën, voornamelijk van de beruchte Zuidzee-aandeelen.

De tulpenkoorts, want van regelmatigen handel was feitelijk geen sprake meer, werkte zóó opwindend, dat men zijn geregeld werk in den steek liet om zijn geluk te gaan beproeven in den tulpenhandel.

Het aantrekkelijke was nog, dat men er geen, of weinig geld voor noodig had en levering van bollen had voorloopig nog niet plaats. Men kocht en verkocht zuiver op termijn met het gevolg, dat bollen of zelfs geheele partijen meermalen verhandeld konden worden, natuurlijk tegen sterk varieërende prijzen en het ging vaak over zulke hoeveelheden, dat heel Holland ze nooit had kunnen leveren.

Het eenige geld, dat bij het sluiten van de transacties te pas kwam, was het z.g. wijngeld, een soort handgeld, waarmede de koop werd bezegeld.

Voor den kleinen speculant was dit wijngeld hoofdzakelijk en wat er verder met de bollen gebeurde, kon hem uiteraard niet schelen.

Aanvankelijk werden de bollen per stuk verhandeld, maar later volgens het gewicht en kwamen daardoor in rang gelijk aan diamanten en edelgesteenten.

De herbergen werden tulpenbeurzen of liever speelholten, waar van 's morgens vroeg tot 's avonds laat geveild werd.

Bloemenliefhebbers, avonturiers, speculanten alsmede de noodige tusschenpersonen krioelden daar door elkander.

Om een denkbeeld te geven van enkele prijzen: zoo werd de *Admiraal van Enkhuizen* verkocht voor f 11.500.—, *Zomerschoon*, een laat-bloeiende roze tulp voor f 1010.—. Een mooie violetkleurige tulp, de *Vice-Roy* voor f 4200.—, de *Admiraal van Engeland*, een laat-bloeiende, voor f 900.— per bol.

De meest eigenaardige transacties kwamen bij deze dobbelarij tot stand. Zoo werd eens een bol verkocht voor 2 last tarwe, 4 last rogge, 4 vette ossen, 5 varkens, 12 schapen, 2 okshoofden wijn, 4 tonnen achtguldens bier, 2 tonnen boter, 1000 pond kaas, een bed met toebehooren en een zilveren beker, tezamen f 2500.— waard.

12 morgen land in den Schermer werd geboden voor een tulpenbol, die hiervoor echter niet te krijgen was. Het was te voorzien, dat het op een debacle moest uitloopen.

Deze kwam dan ook vrij spoedig. Wat de eigenlijke aanleiding geweest is, weet men niet, maar toen het eenmaal begonnen was, was er geen houden meer aan.

Er werd niet geleverd en ook niet geaccepteerd; partijen, die verscheidene malen verhandeld waren, bestonden eenvoudig niet; daarbij kwam nog, dat het meerendeel der koopers geen cent bezat en plechtig beloofden aan hun verplichtingen te zullen voldoen, als ook anderen hun voldeden.

Zoo schoof de een het op den rug van den ander, maar geld zag niemand. Op hun denkbeeldigen rijkdom waren sommige speculanten al zoo voortvarend geweest om landhuizen en woningen te gaan bouwen, zoodat toen het kaartenhuis eenmaal instortte, niet alleen de tulpenhandelaars, maar ook andere beroepen en bedrjven er de dupe van werden.

Tijdens de paniek, die was ontstaan, trachtte men de

Staten van Holland te bewegen tusschenbeide te komen, daar reeds de verschillende steden weigerden in processen betreffende de wanbetaling of niet-levering, vonnis te wijzen.

Den 24sten Februari 1637 besloten de bloemisten van alle Hollandsche steden de handen ineen te slaan: op een vergadering in Amsterdam werd een accoord getroffen, waarbij bepaald werd, dat alle koopen van tulpen vóór einde November 1636 als geldig zouden beschouwd worden. Wat na dien datum verkocht was, zou de koper mogen royeeren, mits hij 10% aan den verkoper betaalde voor rouwkoop.

De tulpenmanie was natuurlijk het onderwerp van den dag en de dichter-predikant-botanicus Hondius wijdde aan de tulp de volgende regelen:

Spotprent op den windhandel.

Haren naam draecht noch een vleeke,
Vergeselschap met de schae,
Daer ick altijdts mede gecke,
Als ick in de tulpen stae.
Dat men hier in Nederland
Soo veel sotten vinden can,
Sotten, die haar hoven bouwen
Voor één bloem en anders geen
Tulpenbollen, daer de sotten
Heel op setten hof en hert,
Eten wij, om niet te spotten,
Hoe seer haar dees spijsje smert.

Toch is de tulpen-speculatie oorspronkelijk niet in ons land ontstaan, doch in Frankrijk in 1635, om daarna op onze streken over te slaan.

Ongeveer 80 jaar later zou Holland nogmaals getuige zijn van een dergelijk verschijnsel, dat evenmin hier ontstaan, doch niet heeft nagelaten hier zijn slachtoffers te maken.

Wij hebben onlangs het „eeuwfeest” herdacht van het feit, dat John Law voor 200 jaar in Venetië arm is gestorven, tot het laatste toe vervuld van zijn ideaal.

Was Frankrijk het rechtstreeksche slachtoffer van zijn grenzeloos optimisme of van zijn speculatie-zucht — 't is maar hoe men het wil noemen — ook aan Nederland ging de windhandel niet ongemerkt voorbij.

Had Frankrijk zijn Mississippi- en Engeland zijn Zuidzee-compagnie, hier werden tot zelfs in de kleinste steden, zooals Muiden, Weesp, Naarden en Woerden wind-compagnieën opgericht. In Amsterdam, Haarlem en Leiden gingen de regeeringen het tegen. Het totale bedrag der kapitalen bedroeg meer dan elfhonderd miljoen — natuurlijk op papier.

Maar al bestond er in Amsterdam geen compagnie, het Fransche koffiehuis in de Kalverstraat werd tot beurs gepromoveerd.

Men begon er 's avonds om zes uur en handelde er den nacht door tot 4 uur in den morgen. Millioenen verwisselden van eigenaar. — op papier — en het merkwaardige was, dat de meesten van al die handelaars geen cent bezaten.

De hoofden — „de managers” — zaten in het Fransche Koffiehuis, terwijl in de Graaf van Holland, en het Hof van Holland de aanzienlijke kooplieden vergaderden. De Karseboom was in tweeën verdeeld: de lagere beneden, de meer voorname boven.

De straat krioelde van handelaars; de een schreeuwde wat hij te bieden, de ander wat hij te laten had.

Meer en meer nam de windhandel toe en ook het Engelsche koffiehuis werd tot handelsbeurs gepromoveerd en kreeg den naam van Quincampoix, naar de illustere straat in Parijs, waar de makelaarskantoren als paddestoelen uit den grond waren verzezen.

De Dam was den geheelen nacht vol menschen. Men meende, dat de gouden eeuw weer was aangebroken. Personen, die niets bezaten, werden plotseling rijk en kochten huizen en buitenplaatsen, paarden en wagens.

„Kom uit, komt uit, het regent nu [dukaten]!”

Riep elk, op markt en straten;
„Komt, man en wijf! Komt vaardig,

[klein en groot
„Houdt op uw hoed en schoot!”

Maar aan alles komt een einde.

In Februari 1720 was men begonnen met den handel in Engelsche Zuidzee-aandeelen. In October

kwam de ineenstorting.

De aandeelen daalden van 1000 tot 130% en dat was ook de neklag voor den Hollandschen windhandel.

Dagelijks las men in de krant berichten van compagnieën, die ontbonden waren en waar de belanghebbenden het meestal treurige overschot van hun kapitaal konden terugontvangen.

Dagelijks hoorde men van bankroeten. De woedende handelaars wreekten zich op Quincampoix, waar zij den boel kort en klein sloegen.

De eenigen, die nog goed zaken maakten met de ineenstorting van den windhandel waren de boekhandelaars, de liedjeszangers en de spotprentteekenaars.

In de schouwburgen werden kluchtspelen opgevoerd, o.a. twee van Langendijk „Quincampoix”, en „Arlequyn Actionist”, terwijl ook Jan Klaassen met zijn poppenkast zich niet onbetuigd liet en zijn marionetten allerlei hatelikheden deed zeggen op de arme slachtoffers van den windhandel. W. S.

(Vervolg van pag. 263.)

stierf hij. Zijn wensch, om op den dag der Opstanding van Christus voor den Hoogsten Rechter te verschijnen, was daarmede vervuld.

De Engelschen beschouwen Händel, met voorbijzien van zijn Duitsche afkomst, als een der hunnen en noemen hem hun grootsten toondichter. Een bewijs van hunne waardeering is, dat zij aan zijn stoffelijk overschot een plaats gunden in de Westminster-Abbeij, waar de grootsten onder de grooten van Engeland rusten. In zijn geboorteplaats Halle richtte men een standbeeld ter zijner eere op.